

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Middelburgse Kerkstraat 13 (Maldegem, Oost-Vlaanderen)

Projectcode: 2021C307
Maart 2021

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs:

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2021

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV.

Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksopdracht	9
1.2.1	Doelstelling	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	9
1.3	Werkwijze en strategie	10
1.3.1	Methode	10
1.3.2	Fysisch geografische situatie	10
1.3.3	Historische context en bekende archeologie vindplaatsen	10
1.3.4	Archeologische indicatoren	11
1.3.5	Verstoringshistoriek	11
1.4	Assessmentrapport	12
1.4.1	Introductie tot het projectgebied	13
1.4.1.1	Ruimtelijke situering	13
1.4.1.2	Geplande werken	14
1.4.2	Fysisch geografische en geologische situatie	17
1.4.2.1	Landschappelijke situering	17
1.4.2.2	Tertiaire lithostratigrafie	19
1.4.2.3	Quartaire lithostratigrafie	20
1.4.2.4	Bodemvormingsprocessen	21
1.4.3	Historische en archeologische voorkennis	22
1.4.3.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden	22
1.4.3.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	27
1.4.3.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	28
1.4.3.4	Huidige gebruik en verstoringen	31
1.5	Synthese	34
2	Bibliografie	35

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt). 8	
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Bestaande achtergevel met uitbouw. (bron: opdrachtgever).	14
Figuur 5: Bestaande uitbouw binnen de projectgrenzen met aansluitend de terraszone waar de betondallen recent zijn verwijderd (bron: opdrachtgever).	15
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).	16
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). ..	19
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt). .20	
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	21
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).	23
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca.1560 (Bron: NGI Cartesius).	28
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op een kaart van Middelburg omstreeks 1750, samengesteld uit verscheidene kaarten gemaakt door Jan en Pieter D'Herbe, 1836 (Bron: Verschelde, 1867).	29
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	29
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	30
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).	30
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	31

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	32
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	32
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	33
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).....	33

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.....	7
---	---

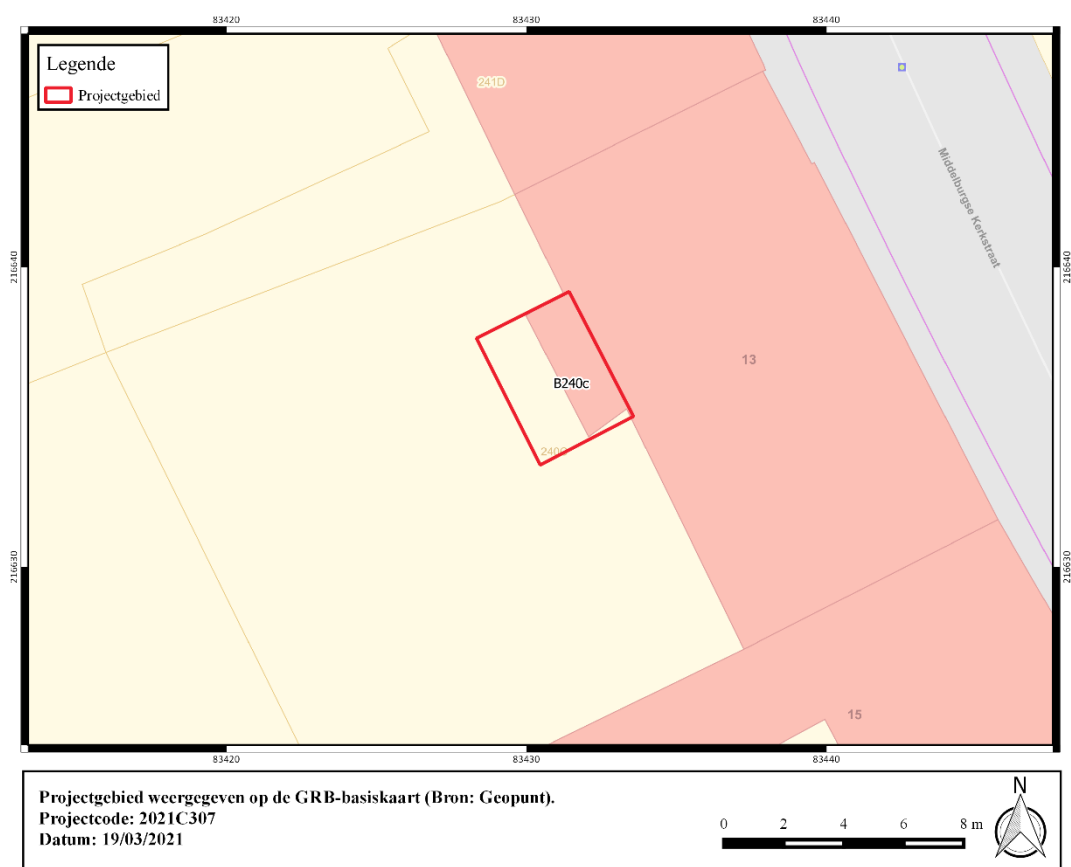
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

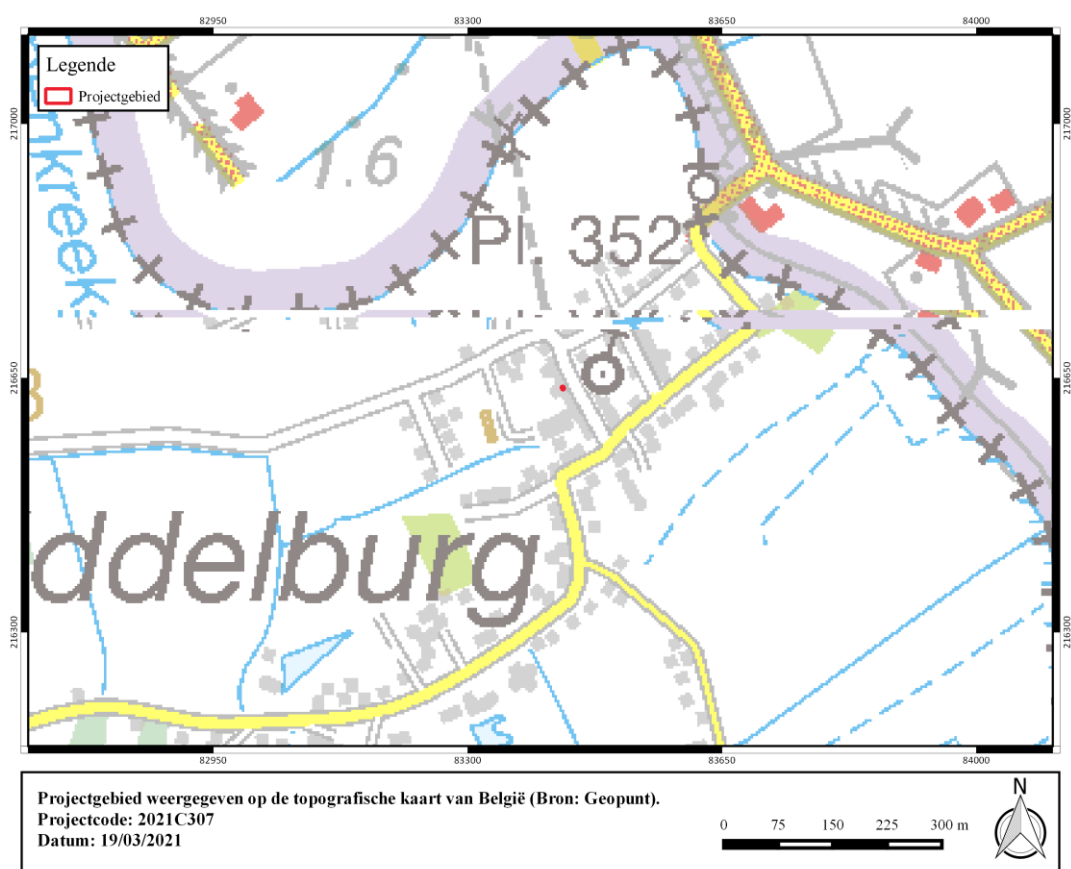
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Maldegem
	Deelgemeente	Middelburg
	Postcode	9992
	Adres	Middelburgse Kerkstraat 13 9992 Maldegem
	Toponiem	Middelburgse Kerkstraat 13
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 83413$ $Y_{\min} = 216624$ $X_{\max} = 83447$ $Y_{\max} = 216647$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Maldegem, Afdeling 4 (Middelburg), Sectie B, nr. 240c Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van de bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het onderzoeksterrein situeert zich binnen een vastgestelde archeologische zone én binnen een archeologische site. Het terrein is niet gelegen binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. In een archeologische site dient bij elke vergunningsaanvraag een archeologienota toegevoegd te worden. De huidige archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 16 m² bedraagt.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Middelburgse Kerkstraat 13 werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en de verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen

1.3.3 Historische context en bekende archeologie vindplaatsen

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek. De recente onderzoeken die voortvloeiden uit archeologienota's zijn geraadpleegd via loket.onroerend.erfgoed.be.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische bronnen, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen die zowel via Geopunt als via het Nationaal Geografisch Instituut (Cartesius) ter beschikking worden gesteld. Bijkomende cartografische bronnen zijn waar relevant bekomen via verder archiefonderzoek.

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971, ter beschikking gesteld via Geopunt.

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Introductie tot het projectgebied

1.4.1.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Middelburg, deelgemeente van Maldegem, in de provincie Oost-Vlaanderen. Het plangebied situeert zich centraal binnen de dorpskern, aan de Middelburgse Kerkstraat.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Geplande werken

1.4.1.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van de geplande bodemingrepen bedraagt ca. 16 m². Op heden is ca. 8 m² van het terrein bebouwd. Ca. 8 m² was tot recent in gebruik als terras in betondallen. Deze betondallen zijn recent verwijderd. De betondallen lagen in aangevoerd zand. Doorgaans wordt voor de aanleg van een dergelijk terras een uitgraving gedaan van ca. 30 cm-mv.

Figuur 4: Bestaande achtergevel met uitbouw. (bron: opdrachtgever).

Figuur 5: Bestaande uitbouw binnen de projectgrenzen met aansluitend de terraszone waar de betondallen recent zijn verwijderd (bron: opdrachtgever).

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.4.1.2.2 Ontworpen toestand

De opdrachtgever plant de realisatie van een nieuwe uitbouw over een oppervlakte van ca. 16 m². De nieuwe uitbouw wordt gefundeerd door middel van een vloerplaat van ca. 50 cm-mv en sleuffunderingen tot ca. 90 cm-mv.

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

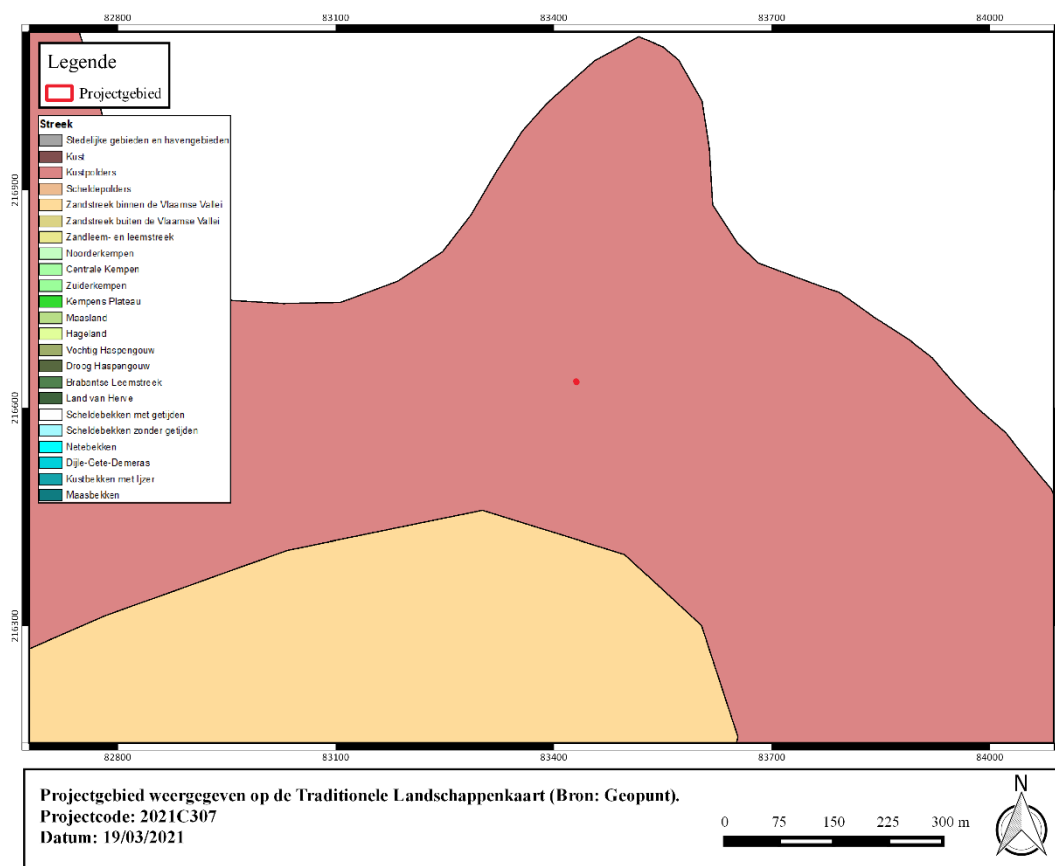
1.4.2 Fysisch geografische en geologische situatie

1.4.2.1 Landschappelijke situering

De historische kern van Middelburg is gelegen op een zandige opduiking (tot 3,75 m TAW) aan de rand van de polders, op de grens met Nederland (gemeente Sluis-Aardenburg). De opduiking bestaat uit matig natte lemig zand- tot zandbodems omgeven door oudlandpolders, zowel overdekte pleistocene gronden, geulgronden als poelgronden. Ten zuiden van Middelburg, ter hoogte van de hoofdgemeente Maldegem, begint de noordflank van de heuvelrug die zich uitstrekt van Adegem tot Zomergem en vervolgens naar Oedelem in het westen en Lievegem in het oosten.

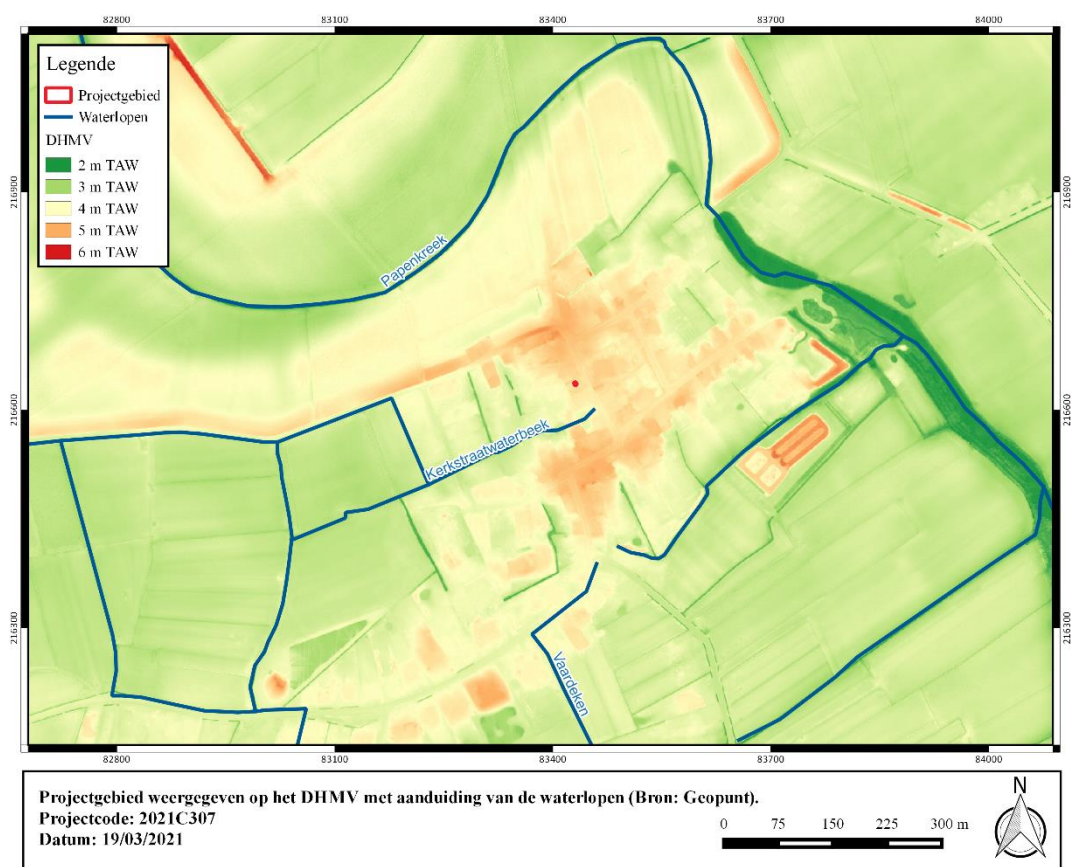
Landschappelijk gezien situeert het plangebied zich in het bekken van de Brugse Polders, in het Nieuwland van Knokke, op de grens tussen de zandstreek binnen de Vlaamse vallei en de kustpolders. Deze nieuwlandpolders zijn het gevolg van overstromingen en militaire inundaties ten tijde van de Tachtigjarige Oorlog. Het gevolg hiervan was dat het oude oppervlak van de 'oudlandpolders' bedekt werd met nieuwe afzettingen en nieuwe getijdengeulen uitgeschuurd werden. Deze gronden werden vervolgens opnieuw bedijkt en ingepolderd. Dit betekent dat de 'nieuwlandpolders' doorgaans hoger liggen dan de 'oudlandpolders' en er vaak grote krekens aanwezig zijn, die herinneren aan de vroegere dijkdoorbraken en bedijkingen.

Hydrografisch gezien is het projectgebied gelegen in het bekken van de Brugse Polders, deelbekken Meetjeslandse polders.

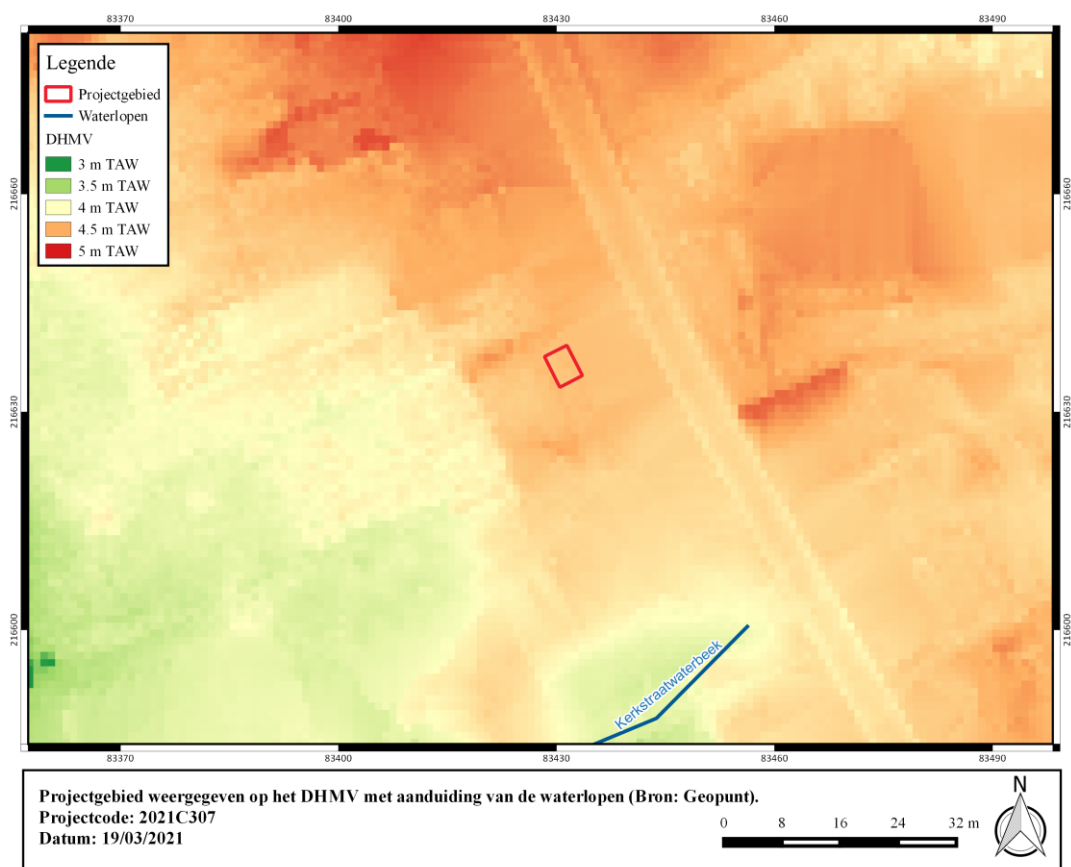

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

Figuur 9: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

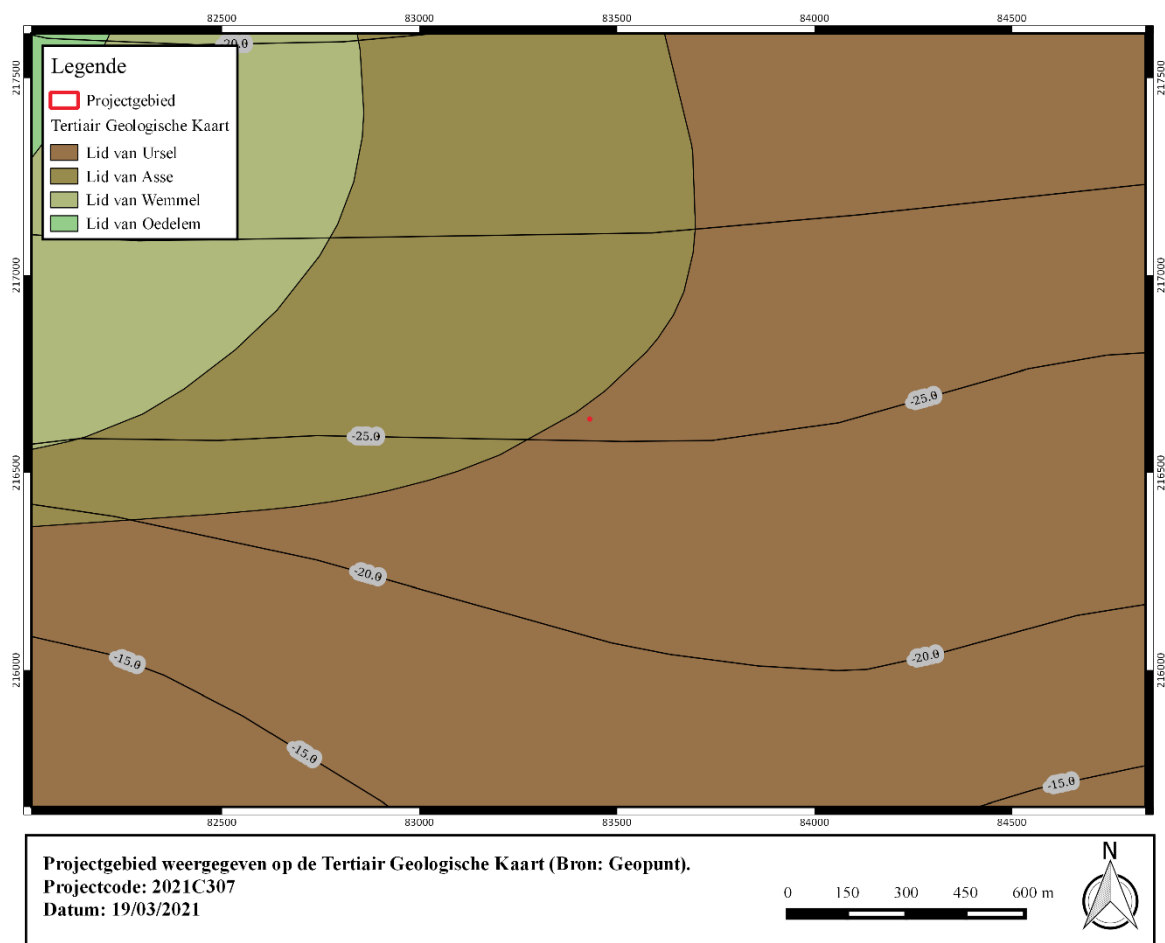

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

1.4.2.2 Tertiaire lithostratigrafie

Ter hoogte van het projectgebied wordt de Formatie van Maldegem aangetroffen in de ondergrond. Deze formatie is een mariene afzetting die bestaat uit een afwisseling van zanden en kleien met geleidelijke overgangen. Deze sedimenten zijn onder invloed van eustatische zeespiegelschommelingen afgezet tijdens het Bartonian (Midden-Eoceen, 41,2 - 37,8 Ma). De formatie is opgedeeld in een zevental leden; van jong naar oud: Lid van Onderdijke, Lid van Buisputten, Lid van Zomergem, Lid van Onderdale, Lid van Ussel, Lid van Asse en Lid van Wemmel.

Het **Lid van Ussel** is een homogene grijsblauwe zware klei die niet kalk- of fossielhoudend is. De klei wordt lokaal uitgebaut voor de baksteenindustrie.

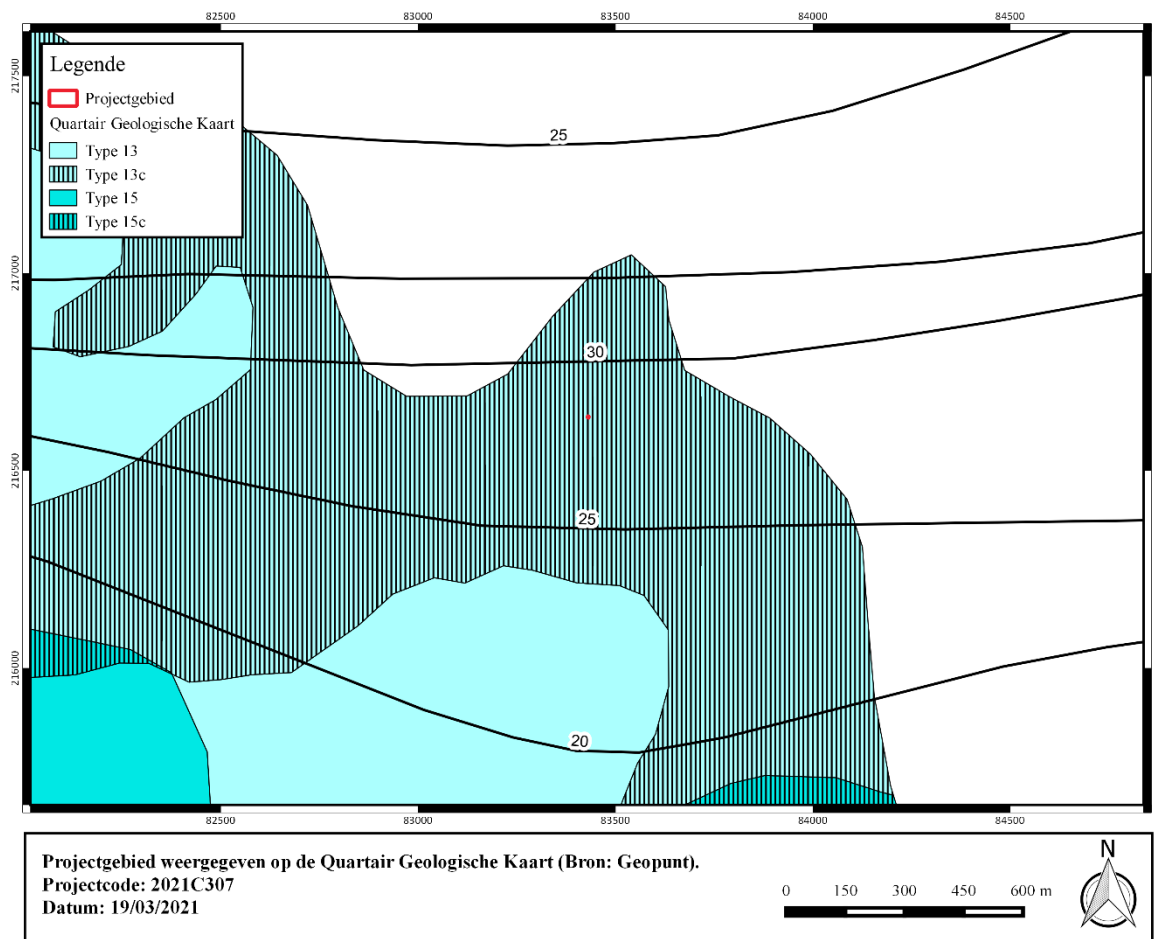

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.2.3 Quartaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 13c**. Dit type bestaat uit een basis van getijdenafzettingen (marien en estuarien) van het Eemiaan gevolgd door fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan. Bovenop deze fluviatiele afzettingen is een eolische afzetting (zand tot zandleem) aanwezig van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Deze afzetting kan hellingsafzettingen van het Quartair bevatten en kan lokaal afwezig zijn. De top bestaat uit getijdenafzettingen van het Holoceen (marien en estuarien).

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

De bodemkaart geeft geen info weer voor het plangebied. Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

1.4.3 Historische en archeologische voorkennis

1.4.3.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden gekend. Wel is de nabije omgeving al archeologisch onderzoek uitgevoerd. Tussen 2002 en 2005 is door W. De Clercs, P. Pype en S. Mortier een opgravingscampagne uitgevoerd op het voormalige kasteeldomein van Pieter Bladelin. Hierbij konden het toegangscomplex van het kasteel met houten en stenen brugpeilers, één van de twee halfronde torens die de brug flankeerden, een deel van de binnenconstructie van het kasteel en een deel van de walgracht onderzocht worden. Hieruit bleek dat aan de oorspronkelijke constructie tijdens de 16de-17de eeuw verschillende aanpassingen werden aangebracht. Tevens wezen twee stiepen op de aanwezigheid van een galerijstructuur, parallel aan de buitenmuur.¹

In 2005 is ook het stadhuis verder onderzocht. Er werd een humeuze laag aangetroffen, die afgedekt was door een dik pakket verzette moederbodem. Op de top van de humeuze laag werd een loopvlakje gevonden, geassocieerd met baksteenmuurtjes en zware paalkuilen, dat op zijn beurt vermoedelijk een restant van een constructie in vakwerk is, dat aansloot op een brede gracht. In 1580 is het geheel in vlammen opgegaan, waarschijnlijk als gevolg van de aanvallen in de Godsdienstoorlogen. In de 17de eeuw werd het terrein opnieuw opgehoogd en verschenen er enkele nieuwe gebouwen. Uit dezelfde periode dateren ook de aangetroffen waterputten en beerput.²

Een volgende fase bestaat uit een drietal onderzoeken, uitgevoerd door Onroerend Erfgoed tussen 2008 en 2010. In februari 2008 werd aan de Dinantstraat nr. 9 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Voorafgaand was tevens een geofysisch onderzoek verricht. Op het terrein werden geen vondstenconcentraties aangetroffen en slechts een aantal kleinere greppels, een waterput of poel, een middeleeuwse greppel en een aantal paalkuilen en de aanzet van een gracht parallel aan de bestaande gracht aangesneden. In juli 2010 werd langs de Dinantstraat 17 een prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd. Het ging echter om een klein terrein, waarbij enkel post-middeleeuwse sporen zoals greppels en bakstenen constructies aan het licht zijn gekomen. Tenslotte is bij het onderzoek eind 2010 een verkennende sleuf getrokken in de achtertuin van Kloosterstraat 12. Daarbij werden een aantal funderingen en een stukje van de begraafplaats aangesneden. Verder werden buiten de funderingen talrijke puinkuilen aangetroffen, hoofdzakelijk gevuld met bouwpuin. Daarnaast bevatten deze kuilen ook verspit menselijk bot. Al deze structuren doorsnijden een vrij homogeen bruingrijs pakket dat geïnterpreteerd is als landbouwlaag.³

In de Kasteelstraat is tijdens een opgraving in 2012-2013 de verbindingsgracht aangetroffen, die de gracht rond het kasteel en de stadsgracht met elkaar verbond. De gracht had een U-vormig profiel en was vermoedelijk 10 meter breed en 2,5 meter diep. Daarnaast zijn ook de restanten van de aarden courtine aangetroffen, met een breedte van 6 meter aan de basis, in de vorm van een laag zand vermengd met baksteen.⁴

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Stadhuis [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/834> (Geraadpleegd op 16-11-2020)

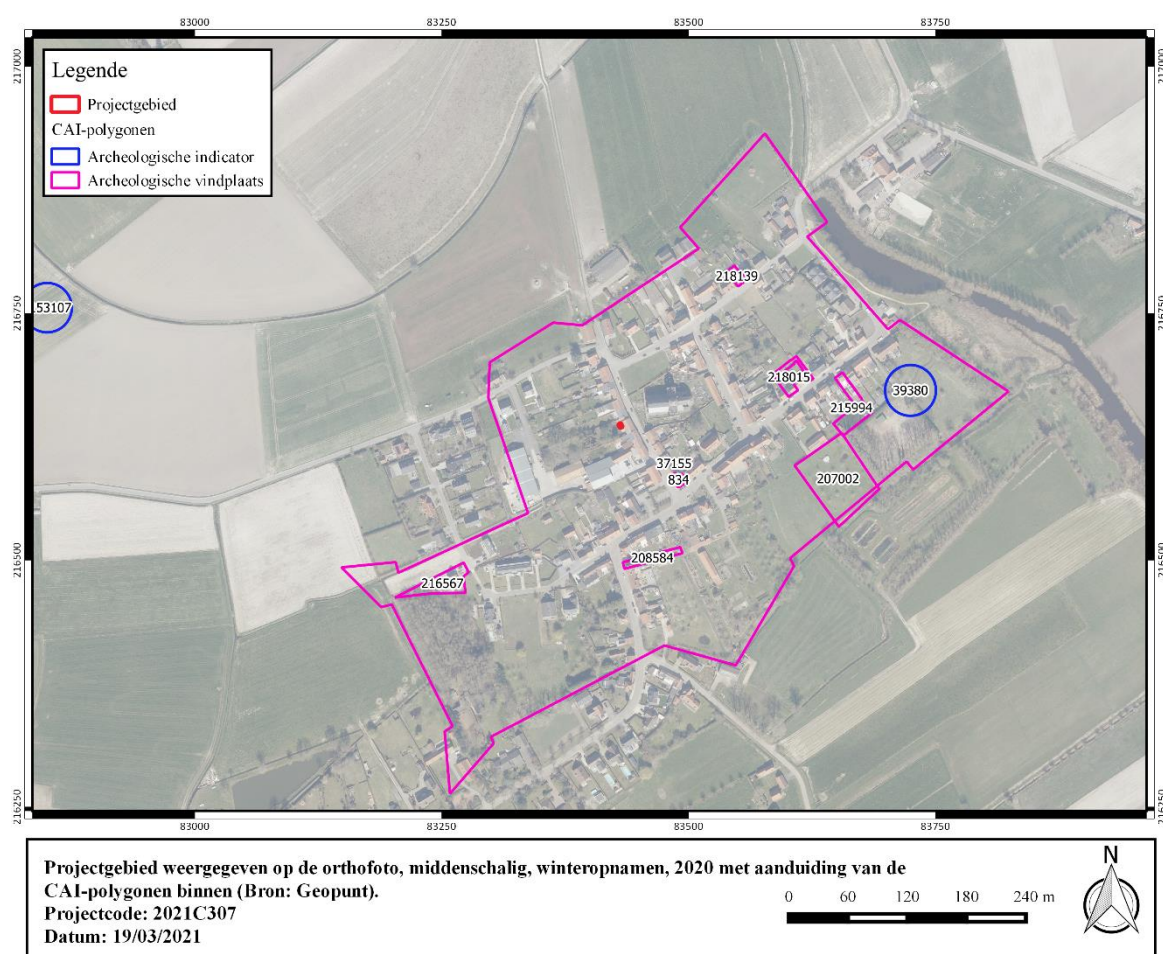
² Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Kasteel van Pieter Bladelin [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/37155> (Geraadpleegd op 16-11-2020)

³ Ameels V. 2013, Middelburg - Dinantstraat 9. Beknopt prospectieverslag, Intern OE-rapport, Brussel, Ameels V. 2014, Middelburg Kloosterstraat, Intern rapport Onroerend Erfgoed, Brussel en Ameels V. 2010: Middelburg - Dinantstraat 17, Intern rapport OE, Brussel.

⁴ De Clercq W. et al. 'Archeologisch onderzoek in Middelburg-in-Vlaanderen: een bilan van twee jaar preventief archeologisch onderzoek (2012-2013) (OVL.)', In: *Archaeologia Mediaevalis* 37, p. 41-43.

Verder kunnen nog een drietal onderzoeken uit 2017 van De Logi & Hoorne besproken worden. Op een perceel langs de Kasteelstraat 14 werd een waarderend booronderzoek uitgevoerd. Uit de boringen bleek dat zich zowel een deel van de kasteelgracht, de tussenwal als een deel van de stadsgracht binnen het projectgebied bevond.⁵ Langs de Dinantstraat nr. 4 werden eveneens in 2017 twee proefputten aangelegd, naar aanleiding van een uitbreiding van een bestaande woning. De oudste aangetroffen bodemhorizont valt te situeren vanaf de 12de eeuw tot het midden van de 15de eeuw. In het midden van de 15^e eeuw werd deze prestedelijke horizont genivelleerd in functie van de stichting van de stad Middelburg. Deze nivelleringslaag werd eveneens aangetroffen in een proefputtenonderzoek in de Rentestraat. Tevens werden in proefput 2 enkele archeologische sporen aangetroffen die zich stratigrafisch tussen de midden 15de-eeuwse nivelleringslaag en de puinrijke ophogingspakketten (17^e eeuws of later) bevonden. De belangrijkste hiervan zijn een grafkuil uit de 16de-17de eeuw en een ovale kuil uit de 17de eeuw.⁶

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de CAI-polygonen binnen een straal van 2 km van het projectgebied (Bron: Geopunt).

⁵ Van Nuffel J., De Brant R. en Hoorne J. 2017. Middelburg-Kasteelstraat 14, DL&H-Archeologienota, Adegem.

⁶ Van Nuffel J. en De Logi A. 2017: DL&H-Archeologienota. Middelburg-Dinantstraat 4 april-oktober 2017 (ongepubliceerde archeologienota), Adegem en Van Nuffel J., De Brant R., Hoorne J. 2017: Middelburg- Rentestraat 4 (Maldegem), DL&H-Nota.

I. Archeologische vindplaatsen

834	Opgraving (2005) (Late) Middeleeuwen: loopvlak (geassocieerd met baksteenmuurtjes en zware paalkuilen), stadhuis 17^e eeuw: ophoging van terrein leidt tot oprichting van nieuwe gebouwen, twee waterputten, beerput Bron: Pype P. & De Clercq W. 2006, Archeologisch onderzoek op het Bladelinplein in Middelburg-in-Vlaanderen (gem. Maldegem) (O.-Vl.), in: <i>Archaeologia Mediaevalis Kroniek</i> jg. 29, pp. 93-96.
37155	Opgraving (2002-2004) Late middeleeuwen: toegangscomplex van het kasteel: houten en stenen brugpeilers, één van de twee halfronde torens die de brug flankerden en een deel van de binnenconstructie van het kasteel; deel van de walgracht; twee stiepen wijzen op de aanwezigheid van een galerijstructuur, parallel aan de buitenmuur. 16e eeuw: een sloep ten westen van de toren onder de afbraaklaag Nieuwe tijd: bakstenen muur met aanleunende overwelfde beerput Bron: De Clercq W. e.a. 2003, Middelburg in Vlaanderen, de vergeten stad van Pieter Bladelin, in: <i>Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium. Jaarverslag van de provincie Oost-Vlaanderen 2002</i>, pp. 135-144. Bron: De Clercq W. en S. Mortier S. 2004, Opgravingen op het kasteel van Pieter Bladelin te Middelburg (Maldegem, O-Vl). Onderzoeksresultaten van de campagne 2003, in: <i>Archaeologia Mediaevalis (kroniek)</i> 27, p. 12-14. Bron: De Clercq W., Pype P., Mortier S. 2005, Archeologisch onderzoek in Middelburg-in-Vlaanderen (O.-Vl.). Een bilan na 3 jaar onderzoek op het opper- en neerhof van het kasteel van Pieter Bladelin, in: <i>Archaeologia Mediaevalis (kroniek)</i> 28, p. 93-101. Bron: De Clercq W. e.a. 2006, Leven in tijden van oorlog. De materiële cultuur van de laat 16de-eeuwse militaire bezetting van Middelburg (O.-Vl.), in: <i>Archaeologia Mediaevalis</i>, jg. 29, pp. 37-38.
207002	Geofysisch onderzoek (2008), Archeologisch vooronderzoek (2008) Middeleeuwen: greppel Nieuwe tijd: greppels en paalkuilen Bron: Ameels V. 2013, Middelburg - Dinantstraat 9. Beknopt prospectieverslag, Intern OE-rapport, Brussel.

208584	Opgraving (2010) Nieuwe tijd: funderingen met smalle tussenmuurtjes, 10 begravingen Bron: Ameels V. 2014, Middelburg Kloosterstraat, Intern rapport Onroerend Erfgoed, Brussel.
215994	Archeologisch vooronderzoek (2010) 17^e eeuw: greppels, concentratie runderbot Nieuwe tijd: beerput met puinvulling 20^e eeuw: kelder, beerput, waterput Bron: Ameels V. 2010: Middelburg - Dinantstraat 17, Intern rapport OE, Brussel.
216567	Booronderzoek (2017) Middeleeuwen: Vaststelling kasteelgracht, tussenwal tussen kasteel- en stadsgracht en aanzet van stadsgracht Bron: Van Nuffel J., De Brant R. en Hoorne J. 2017. Middelburg-Kasteelstraat 14, DL&H-Archeologienota, Adegem.
218015	Opgraving (2017) Volle middeleeuwen: prestedelijke, oudste bodemhorizont of oude ploeglaag (12^e eeuw) met enkele sporen en vondsten (14^e-15^e eeuw), waaronder enkele koperslakken (verband met Dinantstraat als vestigingsplaats van de koperslagers, door Bladelin naar Middelburg gehaald in 1466) Late middeleeuwen: steriel nivelleringspakket dat de prestedelijke antropogene oppervlaktehorizont afdekt en vermoedelijk afkomstig is uit de stadsomgrachting 17^e eeuw: antropogene lagen met veel bouwpuinfragmenten met enkele vondsten uit 17de eeuw of later, grafkuil, ovale kuil Bron: Van Nuffel J. en De Logi A. 2017: DL&H-Archeologienota. Middelburg-Dinantstraat 4 april-oktober 2017 (ongepubliceerde archeologienota), Adegem.
218139	Archeologisch vooronderzoek (2017) Volle middeleeuwen: antropogene bodemhorizont (12^e eeuw) 16^e eeuw: opvullingspakket Bron: Van Nuffel J., De Brant R., Hoorne J. 2017: Middelburg- Rentestraat 4 (Maldegem), DL&H-Nota.

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

39380	Indicator cartografie 18 ^e eeuw: windmolen in hout
39381	Indicator cartografie 18 ^e eeuw: site met walgracht
70837	Indicator cartografie Romeinse tijd: weg van Aardenburg naar Oudenburg
159454	Indicator cartografie 18 ^e eeuw: site met walgracht

Luchtfotografie

153107	Luchtfotografie Metaaltijden: circulaire structuur
--------	---

1.4.3.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

De oudst archeologisch vastgestelde bewoning op het latere dorpsareaal situeert zich in de volle middeleeuwen. Waarschijnlijk kunnen we spreken van houtbouw en mogelijk baksteenarchitectuur, dat werd afgebroken toen Pieter Bladelin in het midden van de 15e eeuw Middelburg stichtte. Bladelin was afkomstig uit een rijke Brugse familie en had carrière gemaakt in dienst van de Bourgondische hertogen, onder andere als raadslid, algemeen ontvanger van de financiën, schatbewaarder, gouverneur-generaal van de Bourgondische staat en maistre d'hostel. Tussen 1448 en 1465 werd de stad uitgebreid met de bouw van een kasteel, een kerk en een hospitaal. Hiermee gepaard ging de afbraak van het hof van de abdij van Middelburg. De stadsmuren en -poorten werden na 1465 aangelegd.

Archeologisch onderzoek heeft uitgewezen dat de oorspronkelijke stadsgracht zo'n 30 meter breed en 2 meter diep moet zijn geweest. De grote hoeveelheid grond die bij het uitgraven van de gracht vrijkwam, werd gebruikt om het stadsareaal binnen de muren op te hogen.

Het kasteel en de kerk behoren tot de oudste bouwwerken van de stad. Het kasteeldomein had een tweeledige structuur met een opperhof en een neerhof, dat door een dubbele gracht was omgeven en de buitenste omwalling aansloot op de stadsomwalling. Het opperhof had een rechthoekige structuur en was door een gracht van het neerhof gescheiden. Het gebouw was opge maakt uit twee verdiepen en bezat aan de voorzijde twee grote ronde hoektorens, twee traptorens en twee flanketorens en aan de achterzijde een halfronde toren. Naast een militaire functie had het kasteel ongetwijfeld ook een residentiële functie.

Na de dood van de kinderloze Bladelin in 1472 en van zijn weduwe Margareta van de Vagheviere in 1477 kwam Middelburg na enkele korte erfrechtelijke omzwervingen in handen van Willem I Hugonet, de kanselier van Bourgondië. Datzelfde jaar werd hij door het leger van de tegen Maximiliaan van Oostenrijk in opstand gekomen Vlaamse steden gevangen gezet en onthoofd. De stad zelf werd door na een belegering in 1488 geplunderd en in brand gestoken. De stadsmuren werden hierna afgebroken. Ondanks de terechtstelling van Willem bleef de Bourgondische familie Hugonet Middelburg besturen tot 1562.

In 1515 richtte Willem II Hugenot het eerste armenklooster van België op in Middelburg. Door de rol die Middelburg in de Godsdienstoorlogen speelde, was het klooster echter een kort leven beschoren en werd het in de periode 1579-1588 verlaten.

Vanaf 1562 tot 1586 komt Middelburg in handen van de familie d'Ongnies en van 1586 tot 1629 de familie de Merode. Dit is een periode met vele militaire dreigingen omwille van de Tachtigjarige Oorlog. Vooral de aanval van Maurits van Nassau in 1604 moet tot grote vernielingen hebben geleid. Net voor het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) werd Middelburg uitgebreid tot een gebastioneerde versterking. De nieuwe versterking werd in hout en aarde opgeworpen en volgde grotendeels het tracé van de oudere middeleeuwse omwalling. Er werden bastions opgeworpen op de hoeken van de stad en het kasteeldomein. Daarnaast verschenen twee grotere bastions op de zuidflank van de stad.

In 1629 kwam Middelburg in handen van de familie Vilain van Gent. Deze familie zou de eigenaar blijven tot 1794, toen het Frans bestuur overnam en een nieuwe versterking voorzag. In de huidige topografie en het landschap zijn van deze bastionering nog aan de oost- en noordoostzijde van de stad duidelijke relictten bewaard.⁷

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Historische stadskern van Middelburg [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140024> (Geraadpleegd op 16-11-2020)

1.4.3.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

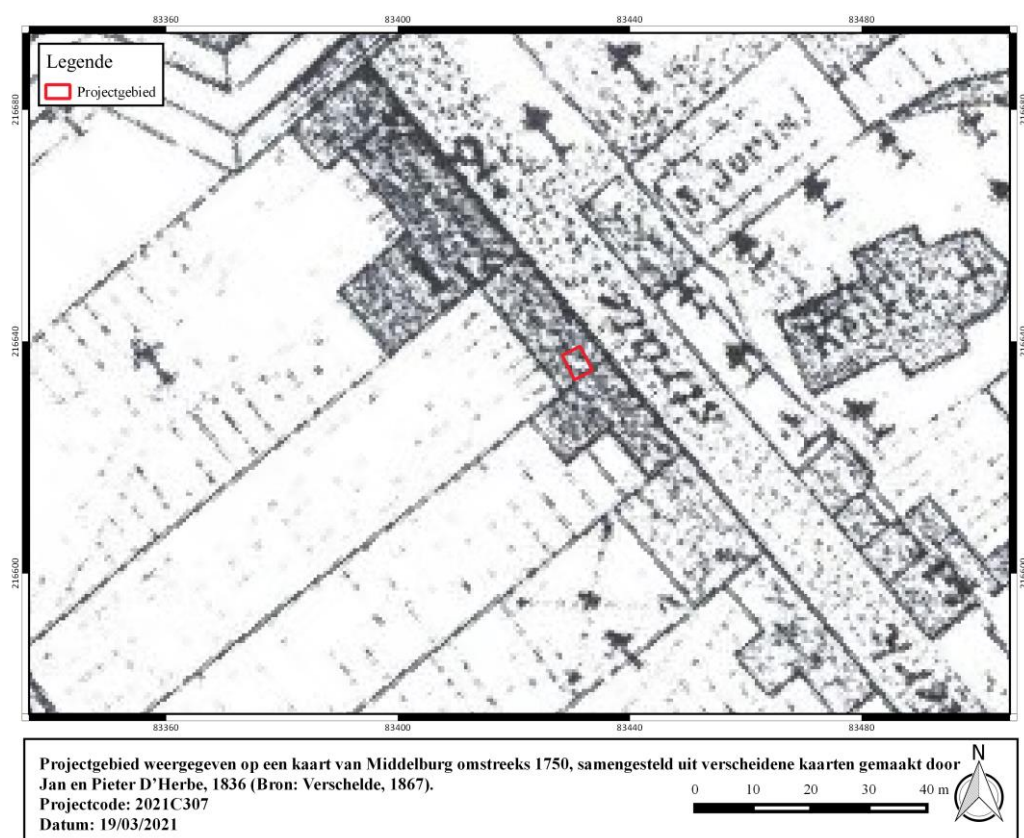
Het plangebied is gelegen binnen de dorpskern van Middelburg. Reeds op de Deventerkaart is bebouwing afgebeeld. Vermoedelijk is het plangebied – of de directe omgeving van het plangebied sinds de 15^e eeuw onafgebroken bebouwd geweest. De bebouwing situeert zich aan de straatzijde, het achterliggend terrein is op de Ferrariskaart ingekleurd als tuinzone.

Op de 19^e-eeuwse kaarten lijkt de zone waar de geplande werken zullen plaatsvinden ten oosten aan te sluiten bij een L-vormig gebouw.

Concreet is er binnen de projectgrenzen een aanzienlijke kans op de aanwezigheid van bewoningssporen vanaf de stichting van het dorp in de 15^e eeuw.

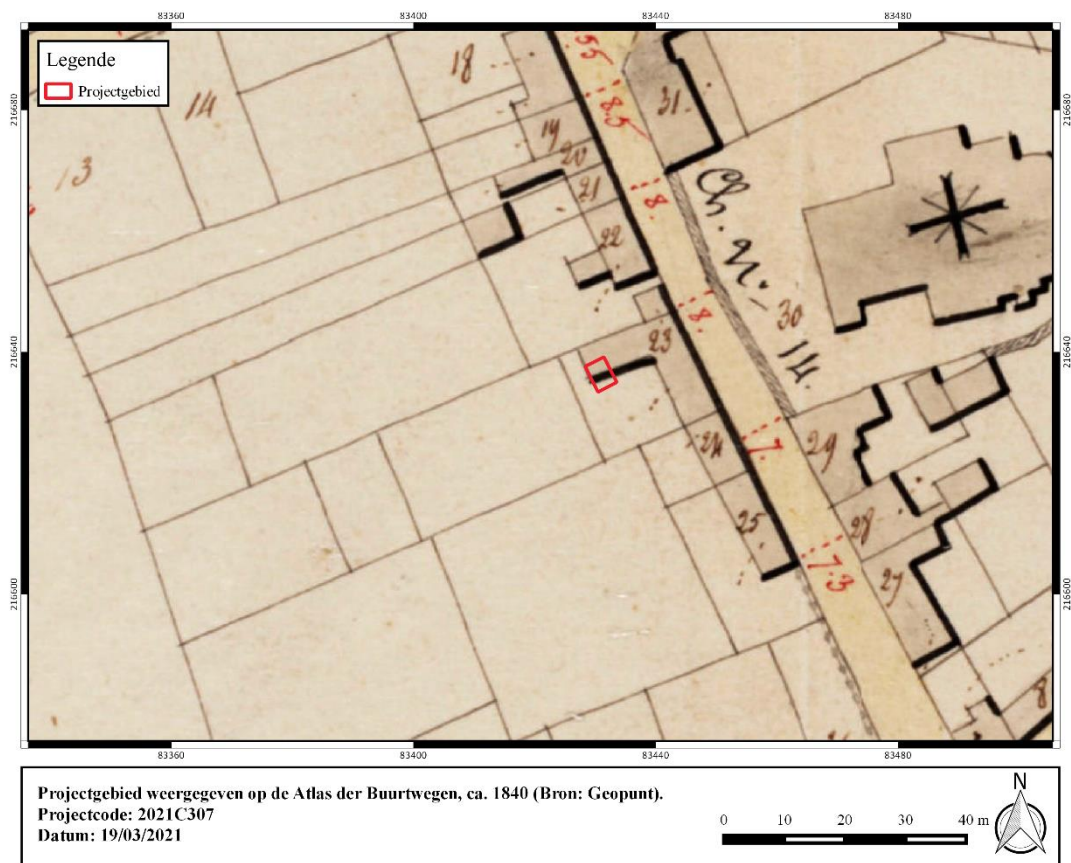
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Deventerkaart, ca.1560 (Bron: NGI Cartesius).

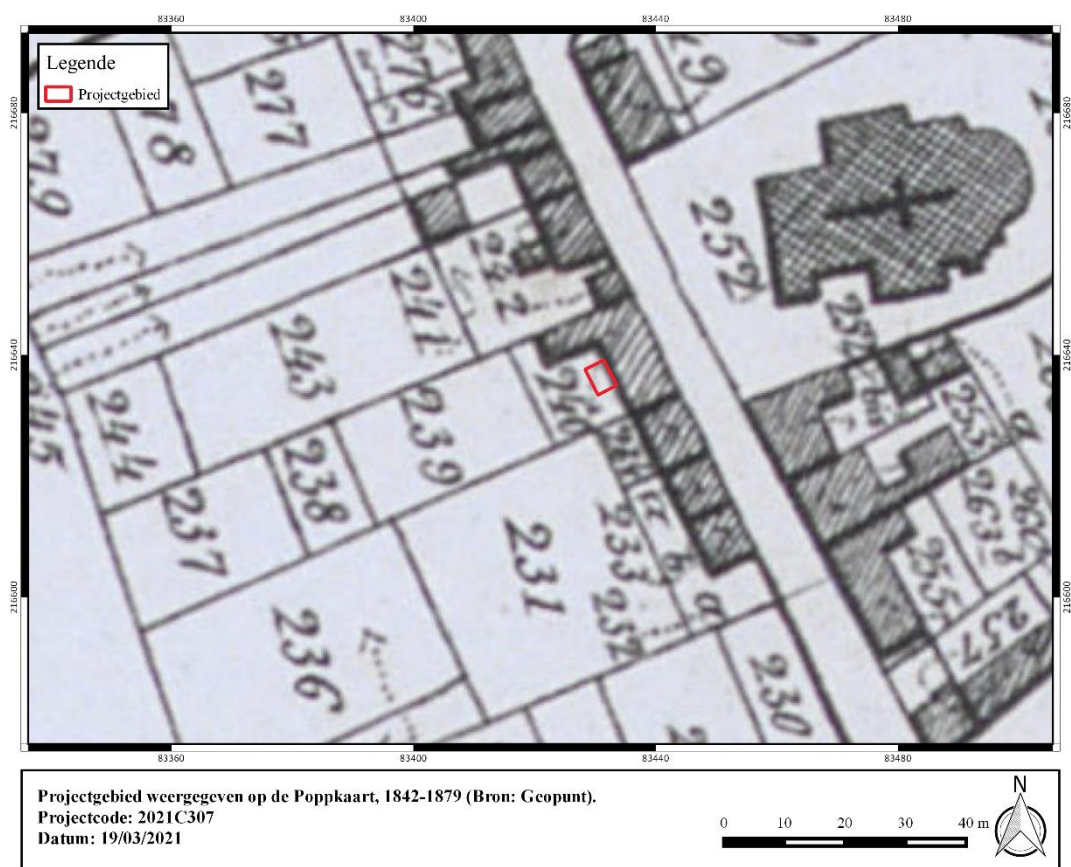
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op een kaart van Middelburg omstreeks 1750, samengesteld uit verscheidene kaarten gemaakt door Jan en Pieter D'Herbe, 1836 (Bron: Verschelde, 1867).

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

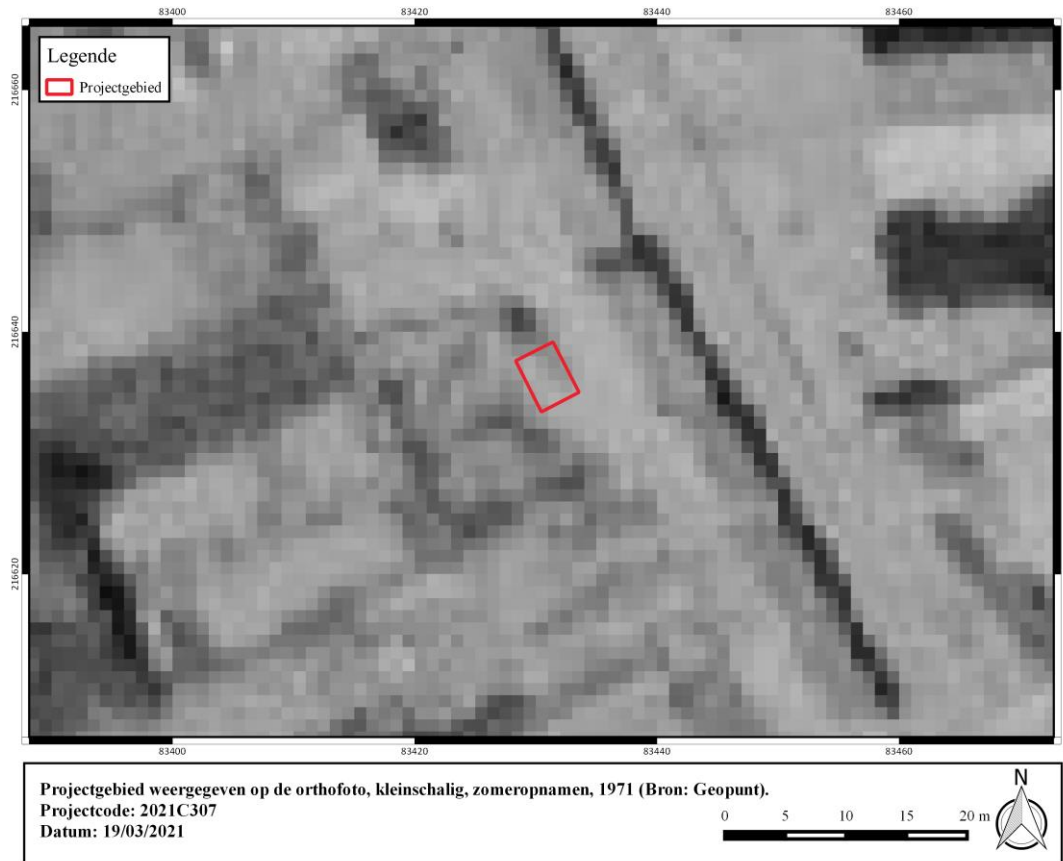
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

1.4.3.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied. Reeds op de oudste luchtopname is de huidige toestand waar te nemen. Op heden is het is ca. 8 m² van het terrein bebouwd. Ca. 8 m² was tot recent in gebruik als terras in betondallen. Deze betondallen zijn recent verwijderd.

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2020 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de uitbreiding van de bestaande woning over een oppervlakte van 16 m² ter hoogte van Middelburgse Kerkstraat 13 te Middelburg, deelgemeente van Maldegem. Hiervan overlapt 8m² met reeds verwijderde verharding. Het overige gedeelte is bebouwd.

De historische kern van Middelburg is gelegen op een zandige opduiking (tot 3,75 m TAW) aan de rand van de kustpolders. De opduiking bestaat uit matig natte lemig zand- tot zandbodems omgeven door oudlandpolders, zowel overdekte pleistocene gronden, geulgronden als poelgronden. Ten zuiden van Middelburg, ter hoogte van de hoofdgemeente Maldegem, begint de noordflank van de heuvelrug die zich uitstrekt van Adegem tot Zomergem en vervolgens naar Oedelem in het westen en Lievegem in het oosten.

Landschappelijk gezien situeert het plangebied zich in het bekken van de Brugse Polders, in het Nieuwland van Knokke, op de grens tussen de zandstreek binnen de Vlaamse vallei en de kustpolders. Deze nieuwlandpolders zijn het gevolg van overstromingen en militaire inundaties ten tijde van de Tachtigjarige Oorlog. Het gevolg hiervan was dat het oude oppervlak van de 'oudlandpolders' bedekt werd met nieuwe afzettingen en nieuwe getijdengeulen uitgeschuurd werden. Deze gronden werden vervolgens opnieuw bedijkt en ingepolderd. Dit betekent dat de 'nieuwlandpolders' doorgaans hoger liggen dan de 'oudlandpolders' en er vaak grote krekken aanwezig zijn, die herinneren aan de vroeger dijkdoorbraken en bedijkingen.

De cartografische bronnen lokaliseren het onderzoeksgebied nabij de historische kern van Middelburg. Op de kaart van Jacob van Deventer (ca. 1550) is te zien dat het onderzoeksgebied nabij de parochiekerk van Middelburg en omliggende begraafplaats is gelegen. Het verloop van de huidige Middelburgse Kerkstraat is reeds te herkennen. Ter hoogte van het onderzoeksgebied is reeds bebouwing weergegeven. Ook de Ferrariskaart en 19^e-eeuwse bronnen geven een gelijkaardig beeld. Binnen de orthofotosequentie is weinig evolutie op te merken. Het terrein is tot aan de meest recente luchtopname verhard en bebouwd.

Binnen het centrum van Middelburg zijn reeds enkele archeologische onderzoeken uitgevoerd. Tijdens deze onderzoeken zijn voornamelijk resten van laatmiddeleeuwse en jongere bewoning aangetroffen evenals resten van de stadsomwalling en het kasteel van Pieter Bladelin. De oudste resten die bij onderzoeken zijn aangetroffen betreffen afgedekte volmiddeleeuwse bodemhorizonten. Ten noordwesten van de stad maakt de CAI melding van een cirkelvormige structuur die herkend is tijdens luchtfotografische prospectie. Concrete aanwijzingen voor bewoning die dateert van voor de middeleeuwen zijn vooralsnog niet voor handen.

Concreet dient in het centrum van Middelburg uitgegaan te worden van een trefkans inzake middeleeuwse resten van bewoning of aanverwante activiteiten. Ter hoogte van het onderzoeksgebied wordt, vanwege de beperkte oppervlakte van de ingreep, verder onderzoek als weinig zinvol ingeschat.

2 Bibliografie

AGIV

AMEELS V. 2010, *Middelburg – Dinantstraat 17*, Intern rapport OE, Brussel.

AMEELS V. 2013, *Middelburg – Dinantstraat 9*, Intern rapport OE, Brussel.

AMEELS V. 2014, *Middelburg – Kloosterstraat*, Intern rapport OE, Brussel.

Biblioteca Nacional de España

DE CLERCQ W., HERREMANS D., POULAIN M., DE REU, J., TRACHET J. & VAN THIENEN V. 2014. 'Archeologisch onderzoek in Middelburg-in-Vlaanderen: een bilan van twee jaar preventief archeologisch onderzoek (2012-2013) (OVL.)', In: *Archaeologia Mediaevalis* 37, p. 39-44.

DOV Vlaanderen

DEWANDELEER, T. 2010. Masterscriptie: Topografie en morfologie van de verdedigingssystemen van Middelburg – in – Vlaanderen (ca. 1450-1800), Universiteit Gent (promotor Prof. Dr. Wim De Clercq).

Geoportaal

Geopunt

KBR

MARTENS M., 2006. 'Middelburg tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648). Deel III: Versterkt, verheven, 1604-1621', In: *Jaarboek Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem*, 12, p. 296-355.

MARTENS M., 2008. 'Middelburg tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648). Deel IV: Neutraal, 1621-1648, In: *Jaarboek Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem*, 14, p. 297-328.

TERMOTE J., 2004. *Bastions voor Koning en God. Forten en verdedigingswerken in het Krekengebied van Oost-Vlaanderen*, Gent: Provinciebestuur Oost-Vlaanderen Dienst 92 Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium.

TERMOTE J. en ZWAENEPOEL A., 2004. *Forten en verdedigingswerken in het Oost- en West-Vlaamse Krekengebied: Deel II Inventarisatiedossier*, Brugge: Westtoer apb.

VAN NUFFEL J., DE BRANT R. en HOORNE J. 2017. *Middelburg-Kasteelstraat 14*, DL&H-Archeologienota, Adegem.

VAN NUFFEL, J. en DE LOGI, A. 2017: DL&H-Archeologienota. *Middelburg-Dinantstraat 4 april-oktober 2017* (ongepubliceerde archeologienota), Adegem en Van Nuffel J., De Brant R., Hoorne J. 2017: *Middelburg- Rentestraat 4* (Maldegem), DL&H-Nota.

VAN RANST, E. & SYS, C. 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen*. Universiteit Gent.

VERSCHELDE K. 1867. *Geschiedenis van Middelburg in Vlaenderen*, Brugge.

